

ПОВОДОМ 40-ГОДИШЊИЦЕ ЛИСТА УДАРА

Током 1934. и 1935. године, иако под тешким условима илегалног рада, Комунистичка партија у Црној Гори постигла је крупне резултате, како у организационом погледу тако и у политичком ангажовању. Средином 1934. године имала је 420 чланова који су тада живјели у Црној Гори, не рачунајући оне који су привремено били ван ње (студенти, ђаци и војници). Према организационом стању на Четвртој земаљској конференцији КПЈ (децембар 1934), Црна Гора је била друга по броју чланова Партије (Србија 501, Црна Гора 420, Словенија 320, Хрватска 300, Далмација 200, Македонија 150, Војводина 100 и Босна и Херцеговина 80 чланова). Наредне 1935. године број чланова Партије и Скоја у Црној Гори знатно се повећао. Крајем те године она је имала 610 чланова, 8 окружних и 20 мјесних комитета и 143 ћелије. У исто вријеме у Црној Гори је било 556 чланова Скоја. Овоме треба додати и знатан број присталица револуционарног покрета (Партије и Скоја), ангажованих преко симпатизерских и васпитних група. — Имајући у виду чврсто организационо устројство, партијску дисциплину, одговорност и пожртвованост, као и све већу популарност револуционарног покрета међу радним друштвеним слојевима, може се рећи да је то била велика политичка снага у Црној Гори. То су показале и крупне политичке акције које је Комунистичка партија организовала и извела током 1935. године у Црној Гори (фебруарске демонстрације, зборови Народног фронта слободе и др).

Као резултат бројног пораста покрета и његовог све већег и ширег ангажовања у политичком животу Црне Горе, расла је потреба за једним макар и илегалним листом (није било могуће покретање легалног) који би давао основне правце и брже усмеравао даљу активност на платформи револуционарне борбе и доприносио ширем и свестранијем образовном и идеолошком уздицању припадника Комунистичке партије (нарочито млађих) и Скоја.

Неопходност таквога листа учило је и новоизабрано црногорско партијско руководство на челу са Николом Лекићем. Лекић је био типични представник оне генерације црногорских комуниста која је израсла кроз сталну упорну и отворену борбу против система владавине југословенске буржоазије. Он није прихватио дотадашња схватања о вођењу револуционарне борбе из строге затворености и изолованости од широких друштвених слојева. Ранији методи и форме илегалне борбе нијесу више одговарали захтјевима револуционарног покрета у Црној Гори. Лекић је био за отворену борбу преко које би се повезивали интереси и захтјеви свих друштвених слојева на платформи револуционарне борбе. Задатак Комунистичке партије био је да организује радне масе и изведе их на политичку трибину, како би оне саме увидјеле оправданост и значај политичке борбе коју води Комунистичка партија. Такво је схватање било једино исправно, што су потврдиле и познате фебруарске демонстрације, као и зборови Народног фронта слободе 1935. и тзв. белведерски догађај 1936. године. Овакво схватање вођења политичке борбе отворило је нову етапу у развоју револуционарног покрета у Црној Гори.

Покретање илегалног листа изискивало је огромне напоре, тим веће што је ваљало пребродити велике тешкоће, како у техничком тако и у материјалном погледу. Ипак пожртвовани рад Лекића и његових најприснијих сарадника уродио је плодом, тако да се први број илегалног листа УДАР појавио средином 1935. године. Био је то значајан датум у развоју револуционарног покрета и комунистичке штампе у Црној Гори.

Лист је штампан у техници Покрајинског комитета Комунистичке партије Југославије за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију, која се тада налазила на Цетињу, гдје је било и сједиште Покрајинског комитета.

На жалост, још нијесу сачувани сви бројеви УДАРА. До сада су пронађена три броја, и то број 1 (по мишљењу аутора овога текста), број 2 (август 1935) и двоброј 5—6 (новембар—децембар 1935). Остали бројеви још нијесу пронађени. Очекивати је да ће се и до њих доћи када југословенским историџарима буде дозвољен увид у неке фондове архива неких иностраних земаља.

Редакцију листа су сачињавали: Никола Лекић, политички секретар, Косто Ђуџка, организациони секретар, и Божидар Радановић, члан Секретаријата Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору. Руководилац технике Покрајинског комитета био је Панто Вушуровић. Он је уједно био и технички руководилац „Удара“.

Наслов листа с амблемима — звијездом петокраком, српом и чекићем — израдио је Бранко Драшковић. Глава и амблеми листа штампани су црвеном бојом и нијесу мијењани од почетка

до краја његовог излагања. При десном врху насловне стране писало је „*Пролетери свих земаља уједините се!*“ Са лијеве стране стајао је срп и чекић, а са десне звијезда петокрака. Испод назива листа и амблема стајало је: „*Орган Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Приморје*“, а у другом реду подаци: година излагања, мјесец годиште и број листа. На техничком припремању листа (прекуцавању и умножавању материјала) повремено је радило неколико лица.*

У листу су сарађивали истакнути комунисти из свих крајева Црне Горе.

Лист је умножаван на шапирографу, у око 100 примјерака. Текстови су прво прекуцавани на писањој машини — ћирилицом а потом преношени на шапирографу и умножавани. Након умножавања лист је одмах слат преко посебних веза окружним комитетима (сваки окружни комитет добијао је по 10 бројева), као и мјесним комитетима гдје није било окружног. По три примјерка од сваког броја слата су Централном комитету КПЈ и Покрајинском комитету Скоја за Црну Гору, а по један члановима Секретаријата Покрајинског комитета Партије, док је по један примјерак чуван у архиви Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору.

Током 1935. године изашло је 6 бројева УДАРА и то: број 1, број 2 (август), двоброј 3—4 (септембар—октобар) и двоброј 5—6 (новембар—децембар). Како смо рекли пронађени су бројеви: 1, 2 и двоброј 5—6. На жалост, садржина првог броја „Удара“ није читљива, јер је штампана на танком папиру, и то са обадвије стране. Пронађени примјерак, да не би пао у руке полицији, био је закопан све до ослобођења 1945. године. Вријеме и влага учинили су своје.

С обзиром на услове под којима је излазио и под којима је растуран, лист је садржајем био доста разноврстан. Та је разноврсност расла из броја у број. Уводни чланци листа били су посвећени или *значајним* питањима међународног радничког покрета или положају радних људи у нашој земљи.

Први број „Удара“ има четири странице. Куцан је без реда. Иако се наслов уводног чланка не може прочитати, из садржине се може закључити да се у њему говори о фашизму у Њемачкој, уз шири осврт на прилике и положај радника и сељака у Југославији и Црној Гори. Затим долази чланак под насловом *Писмо из Совјетске Русије*, у коме се популаришу достигнућа и положај радних људи у Совјетском Савезу. Трећи текст овога броја под насловом *Чувајмо се провокатора*, посвећен је Партији у Црној Гори. У чланку се наглашава потреба велике будућности и опрезности према шпијунима и провокаторима у служ-

* Аутор овога текста припрема критичко издање сачуваних бројева УДАРА.

би полицијских органа који су настојали свим силама да се увуку у партијске организације како би их откривали властима.

Други број „УДАРА“ је истог формата као и први, али је по обиму већи: шест страница обичног канцеларијског папира. И он је куцан са обје стране, такође без проредка. Његов уводни чланак посвећен је Првом августу, дану борбе против имеријалистичког рата. Након прегледа међународне ситуације, апелује се на читаоце да воде „одлучну борбу против фашизма и рата повезујући је с свакодневним економским захтјевима најширих маса“, као и супротстављање „националистичким и ратничким иступањима и пропаганди у фашистичким организацијама“. На чланство се апелује да организује противратне демонстрације, а у касарнама и на ратним бродовима — да се међу војницима и морнарима шири противуратна пропаганда. Оваква кампања имала се водити под паролем „Доље империјалистички рат, доље фашизам! У борбу за мир рад и слободу!“ У овом броју највише је пажње посвећено унутрашњим питањима и догађајима у Црној Гори као захтјеву за ослобођење политичких осуђеника, стварању масовног Народног фронта слободе. У чланку „Положај црногорског народа“ дат је сумарни преглед политичко-економских прилика у Црној Гори и положаја друштвених слојева у њој. У чланку је наглашено да су „изгледи на успјех борбе радног и национално-угњетеног црногорског народа бољи“ него икада. Широки „вал радничких штрајкова по свим земљама Југославије, борбе и сукоби сељака, дубоко незадовољство свих слојева друштва, заоштreno хрватско, црногорско, словеначко и македонско национално питање силно су узљуљали“ југословенску владајућу буржоазију. Зато је наглашена нужност обједињавања револуционарних снага и опозиционих партија, па треба и „створити моћан народни покрет за класно и национално ослобођење“ свих народа у Југославији. Да би се остварио постављени циљ, у чланку је указано на најважније захтјеве преко којих би се окупили радни слојеви у заједничку борбу, а то је свакодневна борба за „демократске захтјеве и права радника, сељака, градске сиротиње и државних и приватних намјештеника, за рад, земљу и мир; за црногорске железнице и помоћ беспосленим; за потпуно раздужење сељака, ситних чиновника и сиротиње; против фашизма и рата; за самоопредељење црногорског народа до отцјепљења; за радничко-сељачку совјетску Црну Гору“. Осим ових захтјева, постављени су и други, као „за слободу говора и штампе, организовања збора и договора; за слободне општинске и парламентарне изборе; за заједнички синдикални фронт на класној борбеној основи; за слободно организовање омладине и радних жена; за ослобођење политичких осуђеника; за признање Совјетске Русије“. Истицање овако разноврсних питања било је веома значајно за окупљање ширих друштвених слојева на платформи

револуционарне борбе. Синдикалном организовању радника посвећен је текст под насловом *За рад у синдикатима и за јединство радничке класе*. Уздизању партијског чланства, његовом раду и понашању посвећен је чланак *Стварајмо бољшевичке организације у Партији*. У рубрици *Радничко-сељачки дописи* објављене су кратке информације о политичкој активности револуционарног покрета у појединим мјестима Црне Горе.

Двоброј 5—6 веома је значајан због обиља података о активности Партије у појединим мјестима Црне Горе. Уводник је посвећен годишњици октобарске револуције. Уз коментар је објављен, у изводима, и говор Димитрова на Седмом конгресу Коминтерне. Остали дописи се односе на политичку активност појединих партијских и скојевских организација у Црној Гори. У овом броју, који такође има шест страна, објављен је и чланак *Забрана опозиционог збора на Цетињу*. Ту је и *Ин мемориам Драгутину Ј. Вујановићу*, члану Мјесног комитета КПЈ у Улцињу. У рубрици *Наши дописи* објављене су информације из Никшића, Пећи, Котора, Берана, Подгорице, Ријеке Црнојевића и Цетиња о политичким акцијама комуниста у тим мјестима.

Нажалост, о двоброју 3—4 немамо ни најосновнијих података, пошто као што смо већ нагласили, он још није пронађен.

Иако је „УДАР“ излазио свега годину дана, одиграо је значајну политичко-идеолошку и образовну улогу међу припадницима Комунистичке партије и комунистичке омладине у Црној Гори. Лист се појавио у периоду полета револуционарног покрета у Црној Гори, који је нарастао окупљајући најшире друштвене слојеве на платформи револуционарне борбе. Од тада је револуционарни покрет уживао све веће симпатије најширих друштвених слојева у Црној Гори. Комунистичка партија је у овом периоду превазишла раније облике илегалне борбе, отворено се стављајући на чело револуционарне борбе и предводећи широке друштвене слојеве у отворену борбу за рјешавање политичких и економских захтјева црногорског народа. Лист је давао упутства за рад партијским организацијама, указујући им најважније политичке и економске захтјеве. Одиграо је значајну улогу у идеолошко-образовном уздизању партијског чланства. Осим тога, лист је пружао информације и поуке чланству о политичким активностима партијских организација у појединим мјестима Црне Горе. У условима илегалног рада, ова обавјештења имала су велики значај, како у погледу ширења сазнања тако и у погледу подстицања на сличну активност. Томе је допринио јединствени стил и језик приступачан свим нивоима образовања.

Као историјски извор „УДАР“ има велики значај за изучавање рада и активности Комунистичке партије у Црној Гори у односном периоду, јер су у листу, поред осталог, нотирани и

неки значајни догађаји којих нема у сачуваним документима тога периода. Он ће истраживачима револуционарног покрета омогућити да се свеобухватније изуче нека питања из историје Комунистичке партије у Црној Гори у току 1935. године. Анализа садржине листа и његово публиковање још нијесу урађени. Када то буде учињено, добиће се шире и потпуније научно објашњење овог важног историјског извора.

Јован Р. Бојовић